

รูปแบบกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ Model of Learning Innovation Process for Sustainable Development of Local Scholars in Southern Thailand

ธานี ชูกำเนิด^{1*} ฐิติมาดี อาพัทธนานนท์² มารุต ดำชะอม³ และ เอกรินทร์ สังข์ทอง⁴

Thanee Chukamnerd^{1*} Thithimadee Arphattananon² Marut Damchaom³ and Ekkarin Sungtong⁴

¹ นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำและนวัตกรรมทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Master of Education Program in Educational Leadership and Innovation, Faculty of Education, Prince of Songkla University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาภาวะผู้นำและนวัตกรรมทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Assistant Professor, Educational Leadership and Innovation, Faculty of Education, Prince of Songkla University

³ รองศาสตราจารย์, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Associate Professor, Education for Community Development, Faculty of Education, Prince of Songkla University

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Assistant Professor, Educational Administration, Faculty of Education, Prince of Songkla University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นครูภูมิปัญญาไทยภาคใต้ จำนวน 9 คน และผู้ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 27 คน โดยแบ่งกระบวนการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาเอกสารและสื่อ และระยะที่ 2 การศึกษาภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของปราชญ์ชาวบ้านประกอบด้วย ขั้นตอนย้อนแล่งกำพืด ขอบสืบสรรหา เปลี่ยนใหม่ให้แปลกกว่า ตั้งทำเตรียมลองใช้ ลองแล้วลองเล่า ทำเก่าทำใหม่ ให้สมดุลเอาไว้ ร่วมใจใช้ร่วมกัน เปิดสังคมการเรียนรู้ สมรมอยู่แบบรู้วัน แตกหน่อทำต่อกัน และถูกผัดมันเช่นนั้นเอง ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย การมีต้นแบบผู้นำดี มีวิสัยทัศน์ร่วม สวมใส่นวัตกรรม ทำเป็นพลวัต จัดการครบวงจร สอนกันฉันท์กัลยาณมิตร ใกล้เคียงแหล่งเรียนรู้ วิชาการคู่ภูมิปัญญา ฟังพาเทคโนโลยีที่เหมาะสม และสังคมยอมรับได้

คำสำคัญ : กระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้, ปราชญ์ชาวบ้าน, ภูมิปัญญาไทย, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This qualitative research studied the process of learning innovation and the factors related to the success of learning innovation process for sustainable development of local scholars in south Thailand. The data was collected from nine key informants who represented south Thailand, and 27 people who received information from the local wisdom by the local scholars. The study was divided into 2 phases: the document review and the field study. The process of learning innovation for sustainable development consisted of the following steps : review the source of information, discover new knowledge, to make a difference, to plan the procedures, to try out actively, to be responsive to the development, to find out the balance point, to be supportive sufficiently, to create the knowledge-based society, apply for living, share extend to others, and check out and screen information. The factors that affected the success of the learning innovation process for sustainable development consisted of : leadership prototypes, creating a shared vision, innovation adoption, the dynamic approach, cyclical management, friendly communication, a close to sources of knowledge as well as local wisdom, both academic wisdom, to rely on appropriate technology, and to be socially acceptable.

Keywords: Learning Innovation Process, Local Scholar, Thai Wisdom, Sustainable Development

บทนำ

ปราชญ์ชาวบ้านเป็นแบบอย่างของผู้พัฒนาโดยใช้พื้นฐานทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันจากแรงบีบคั้นอันรุนแรงของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี เน้นการรวบรวมองค์ความรู้พื้นบ้านเพื่อค้นหารูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมและความต้องการที่แท้จริงของชีวิต รูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจึงส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปสู่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตที่ยั่งยืน

ปราชญ์ชาวบ้านอาศัยการจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน โดยผ่านกระบวนการสร้าง รวบรวม แลกเปลี่ยน และใช้ความรู้ (วิจารณ์ พานิช, 2549) นวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านจึงเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางความคิดและวิธีการเรียนรู้ ที่มีพัฒนาการและการประยุกต์ใช้อย่างเป็นขั้นตอน เป็นการจัดการความรู้เพื่อสร้างชุดความรู้ใหม่และเป็นไปเพื่อเปลี่ยนแปลงด้วยความเข้าใจอย่างแท้จริง

ปราชญ์ชาวบ้านจึงสามารถเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาพร้อมกับการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อเอื้อประโยชน์ทั้งต่อวิถีชีวิตของตนและสังคมส่วนรวม จนสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ชาวบ้านและประชาชนทั่วไปให้ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ในมิติกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ ตามบริบท การสร้างขึ้น การนำไปใช้

และการเผยแพร่นวัตกรรม รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งนวัตกรรมการเรียนรู้จากต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการถ่ายทอดและต่อยอดองค์ความรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางสำหรับจัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับภูมิสังคม และความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน ชุมชน และสังคมสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การศึกษาจากเอกสารและสื่อ การวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) จากหนังสือ วารสาร งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ โดยมี

จุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ความหมายและความเป็นมา วิธีชีวิต องค์ความรู้ รูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ของกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ระยะที่ 2 การศึกษาภาคสนาม การวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาวิจัยในภาคสนาม (Field Research) ประกอบด้วยวิธีการคัดเลือก กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้ทำการคัดเลือกปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาให้เป็นครู ภูมิปัญญาไทยภาคใต้ ตั้งแต่รุ่นที่ 1 ถึงรุ่นที่ 7 จำแนกตามขอบข่ายของภูมิปัญญาไทย 9 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ ด้านละ 1 ท่าน ควบคู่กับผู้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 3 คน ต่อปราชญ์ 1 ท่าน รวมผู้ให้ข้อมูลซึ่งทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งสิ้น 36 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยมุ่งศึกษาโดยวิธีการวิจัยในภาคสนามประกอบด้วย

2.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) และสื่อต่าง ๆ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล และยืนยันข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิที่ได้ศึกษา และเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เช่น เอกสารงานวิจัย เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้สะสมไว้รวมทั้งสื่อและนวัตกรรมต่าง ๆ ที่ปราชญ์ชาวบ้านได้ผลิตเองเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้

2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ผู้วิจัยทำการสังเกตวิธีการประยุกต์ใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านให้แก่ประชาชนผู้ที่มารับการถ่ายทอด โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต และบันทึกวิธีการถ่ายทอดตามลำดับขั้น และนวัตกรรมที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ โดยบันทึกลงในแบบสังเกตและถ่ายรูปกิจกรรมการเรียนรู้

2.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล และการตรวจสอบผลการวิเคราะห์รูปแบบกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย

ปราชญ์ชาวบ้านอาศัยการจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน โดยผ่านกระบวนการสร้าง รวบรวม แลกเปลี่ยน และใช้ความรู้ (วิจารณ์ พานิช, 2549) ซึ่งตามหลักการของ Nonaka and Takeuchi (1995) เรียกว่า SECI Model เป็นกระบวนการถ่ายโอนความรู้จากความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ไปสู่ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่นำไปสู่การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) การผนวกความรู้ (Combination) และการผนึกความรู้ในตน (Internalization) เพื่อช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทำให้เกิดความรู้ใหม่ และพัฒนาเป็นนวัตกรรมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านการเรียนรู้

ปราชญ์ นวัตกรรม การเรียนรู้ : กระบวนการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการสังเคราะห์กระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ในมิติของการสร้างนวัตกรรม การนำนวัตกรรมไปใช้ และการเผยแพร่นวัตกรรมของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ พบว่า

1. กระบวนการสร้างนวัตกรรม (Innovation Creation) ของปราชญ์ชาวบ้านประกอบด้วยขั้นตอน

1.1 ย้อนแลเก่าพิศ วิถีการดำรงชีวิต

การประกอบอาชีพ วัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ภูมิสังคมที่ปราชญ์อาศัยอยู่ ความรู้ ความสามารถที่ปราชญ์มีความพร้อมของสมาชิกในชุมชน ปัจจัยเกื้อหนุน รวมทั้งอุปสรรคต่อการสร้างและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน เหล่านี้เป็นสิ่งที่ปราชญ์ศึกษาเพื่อทบทวนให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงในอดีต ศักยภาพที่เป็นไปได้ในปัจจุบัน และความน่าจะเป็นในอนาคต ประกอบการพิจารณาในการสร้างองค์ความรู้ การใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ และการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ขึ้นเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นแก่ชุมชน

1.2 ขอบสืบสรรหา ปราชญ์ชาวบ้านแสวงหา

โอกาสที่จะเรียนรู้เพื่อพัฒนาและปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของตนเองอยู่เสมอ มีการค้นคว้าควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้ให้ทันสมัย สามารถประยุกต์ใช้ได้กับสภาพการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งมีการกระตุ้นใจผู้อื่นให้มีความต้องการที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

1.3 เปลี่ยนใหม่ให้แปลกกว่า วิธีคิด วิธีปฏิบัติ
และแนวทางการจัดการความรู้ที่แตกต่างทวนกระแสที่ควรจะเป็นไปตามวัฏจักรของแนวทางบริโภคนิยม ส่งผลให้การสร้างนวัตกรรมของปราชญ์ชาวบ้าน การต่อยอดภูมิปัญญาเกิดขึ้นจากการมองเห็นคุณค่าของสิ่งใกล้ตัวตามแนวทางของการพึ่งพาตนเองเป็นปัจจัยสำคัญของการดำรงชีวิต ปราชญ์ชาวบ้านจึงอาศัยความแตกต่างเป็นทุนเพื่อใช้ในการจัดการกับปัจจุบัน และอนาคต

1.4 ตั้งทำเตรียมลองใช้การจัดการความรู้
เป็นหลักการพื้นฐานสำคัญที่ปราชญ์ชาวบ้านใช้เป็นแนวทางในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ ปราชญ์ชาวบ้านมีการวางแผนจัดระบบความคิด จัดระบบการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนจากประสบการณ์ที่ได้ทดลอง ปราชญ์ชาวบ้านมีการวางแผนเพื่อกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญต่อการดำรงชีวิต มีการแสวงหาความรู้ที่ต้องการ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง สร้างความรู้และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และบันทึกองค์ความรู้ไว้ใช้ประโยชน์ต่อไป

2. กระบวนการใช้นวัตกรรม (Innovation Utilization) ของปราชญ์ชาวบ้าน ประกอบด้วยขั้นตอน

2.1 ลองแล้วลองเล่า เป็นขั้นตอนที่ปราชญ์ได้ผ่านการไตร่ตรองนวัตกรรมการเรียนรู้มาแล้วจึงตัดสินใจที่จะทดลองปฏิบัติตามแนวคิดใหม่ ซึ่งอาจทดลองเพียงบางส่วนหรือทั้งหมด การทดลองปฏิบัตินี้จะเพียงการยอมรับนวัตกรรมชั่วคราว เพื่อดูผลว่าชุมชนควรจะตัดสินใจยอมรับโดยถาวรหรือไม่ ถ้าการทดลองของปราชญ์ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ก็จะสร้างการยอมรับนวัตกรรม และขยายการปฏิบัติออกไปอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งนวัตกรรมนั้นกลายเป็นวิธีการที่ชุมชนยึดถือปฏิบัติโดยถาวรต่อไป

2.2 ทำเก่าทำใหม่ นวัตกรรมที่ปราชญ์ชาวบ้านได้ค้นพบจากประสบการณ์ในการทำงาน สอดคล้องกับความเป็นสากลที่มนุษย์ได้ค้นพบจากการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ โดยต้องใช้ความสามารถทั้งในระดับปัจเจกและกลุ่มเข้าไปจัดการกับสรรพสิ่ง จนเกิดการเรียนรู้และความเข้าใจเกิดการประดิษฐ์คิดค้น ปรับประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อนำไปสู่วิถีทางที่ดีกว่า นวัตกรรมการเรียนรู้ที่ปราชญ์ชาวบ้านนำไปใช้จึงเป็นเรื่องพัฒนาการที่ปราชญ์ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ภายใต้สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ และสามารถพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหา และจัดการองค์ความรู้อย่างชาญฉลาด เพื่อให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

2.3 ให้สมดุลเอาไว้ระหว่างวิชาการ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยี การใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านคำนึงถึงหลักการการถ่ายทอดองค์ความรู้ หลักการจัดการความรู้ ทฤษฎีการใช้ การแพร่กระจายนวัตกรรมภายใต้การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการถ่ายทอด การต่อยอดความรู้ ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน ปัจจัยสำคัญ 3 ประการข้างต้นต้องบูรณาการเข้าด้วยกันอย่างสมดุล

2.4 ร่วมใจใช้ร่วมกัน ปราชญ์ชาวบ้าน ชุมชน รัฐ เอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชนจะเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ หากได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการสนับสนุน จนเกิดความรู้สึกลึกซึ้งในลักษณะที่ว่าตนเองเป็นเจ้าของ เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ทั้งนี้กระบวนการสนับสนุนที่ปราชญ์ชาวบ้านต้องการคือ ทุนทางปัญญาที่ยั่งยืนเพิ่มพูน หาใช่ทุนทางวัตถุที่ใช้แล้วหมดไป ดังนั้นทุกภาคส่วนต้องเข้าใจร่วมกัน เลิกใช้เงินงบประมาณมหาศาลเพื่อการลงทุนกับชุมชน แต่ต้องมุ่งสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นด้วยการสนับสนุนให้เกิดชุมทรัพย์ทางความรู้ แหล่งเพิ่มพูนภูมิปัญญา และนักพัฒนารุ่นต่อไปให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน

3. กระบวนการเผยแพร่ นวัตกรรมการเรียนรู้ (Innovation Diffusion) ของปราชญ์ชาวบ้านประกอบด้วย

3.1 เปิดสังคมการเรียนรู้ หลักการสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนของปราชญ์ชาวบ้านคือการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ และการเผยแพร่องค์ความรู้ต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน องค์ความรู้ วิธีคิด การจัดการ และกระบวนการตกผลึกทางปัญญาที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันเป็นพลังสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชาวบ้านสามารถจัดการกับวิถีชีวิตของตนเองได้เป็นอย่างดี

3.2 สรรพอยู่แบบรู้หัวน การดำรงชีวิตอยู่ภายใต้วิถีชีวิตท้องถิ่นเป็นการยืนยันยืนยันความเป็นตัวตนของชุมชน ในขณะเดียวกันการใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านจึงเป็นการพิสูจน์ถึงศักยภาพของตนเองและสะท้อนพลังของชุมชนว่าสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้วิถีคิด และการจัดการที่นำเอาองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ภายใต้การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย จนสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นคนคิดใหม่และทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

3.3 แลกเปลี่ยนกัน ผลงานของปราชญ์ชาวบ้านเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของปราชญ์คือ การถ่ายทอดองค์ความรู้และการศึกษาให้แก่สังคม เป็นการอุทิศแรงกายแรงใจ และสติปัญญาเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ภายใต้แนวคิดหลักที่ว่า หากเราค้นพบวิธีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อการจัดการที่เป็นเลิศแล้วไม่นำความรู้เหล่านั้นมาถ่ายทอดก็เปล่าประโยชน์ ดังนั้นการให้การศึกษาและการถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านนวัตกรรมที่สร้างขึ้นจึงเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของปราชญ์ชาวบ้าน การสร้างองค์ความรู้ การเรียนรู้จากการปฏิบัติมาทั้งชีวิตก็เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ให้แก่สังคมได้นำเอาองค์ความรู้อันเป็นมรดกจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ผ่านการกลั่นกรอง ปรับปรุง และประยุกต์ใช้มาแล้วในช่วงเวลาหนึ่งไปต่อยอดและพัฒนา

3.4 ถูกผิดมันเช่นนั้นเอง นวัตกรรมที่ปราชญ์ชาวบ้านนำมาใช้ในการถ่ายทอด องค์ความรู้เกิดขึ้นจากการลองผิดลองถูก การทดลองทางปัญญา การพัฒนาให้สอดคล้องกับภูมิสังคมและภูมิปัญญา กระบวนการกลั่นกรองเพื่อตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมที่ใช้จึงเป็นไปตามสภาพจริงที่เกิดขึ้นจากการทดลองปฏิบัติ เรียกได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อการประเมินตนเอง สร้างความเข้าใจและรู้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งมีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ภายใต้บรรยากาศของการสะท้อนคิดประสบการณ์และบทเรียนของกันและกัน อันนำไปสู่การใช้นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตปฏิบัติ จนเกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีความสามารถกำหนดตนเอง มีการเรียนรู้และพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ : กระบวนการนวัตกรรม การเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน

ปราชญ์ชาวบ้านมีความสามารถในการนำเอาองค์ความรู้มาใช้และเผยแพร่ผ่านนวัตกรรม สำหรับใช้เป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม ความรู้ทั้งนวัตกรรมที่สร้างขึ้นจึงได้รับการถ่ายทอดจนก่อประโยชน์แก่สังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายอย่างทั่วถึง วิถีดั้งกล่าวสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่มุ่งเน้นพัฒนากำลังคนให้มีความเป็นเลิศ โดยเฉพาะในการสร้างเสริมวัฒนธรรมและองค์ความรู้ เพื่อส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถในการจัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างองค์ความรู้ใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548) ทั้งนี้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนให้กระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวประสบความสำเร็จอันไปสู่จุดมุ่งหมายเพื่อความยั่งยืนของปราชญ์ชาวบ้านนั้น สามารถสรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องและอธิบายได้ดังนี้

1. ต้นแบบผู้นำดี ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้นำทางความคิด และวิถีปฏิบัติตามแนวทางของการพึ่งพาตนเอง เน้นการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ที่ดีสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ด้วยเหตุด้วยผล ปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้จุดประกายทางความคิด สร้างความคาดหวังให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ท่ามกลางเทศน์เพื่อชุมชน ทันสมัย คิดใหม่ และมีความสามารถในการกระตุ้นใจให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เป็นลักษณะเด่นของปราชญ์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมเพื่อใช้ในการเรียนรู้ของชุมชน

2. มีวิสัยทัศน์ร่วม มุมมองอนาคตที่คาดหวังไว้ร่วมกันของชุมชน เป็นวิสัยทัศน์ที่สมาชิกทุกคนในชุมชนพร้อมที่จะปฏิบัติและสนับสนุนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ลักษณะของวิสัยทัศน์ร่วมที่มีความท้าทายและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้นวัตกรรม

3. สวมใส่ในนวัตกรรม ด้วยวิถีคิดอันชาญฉลาดของปราชญ์ชาวบ้านที่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และมองการณ์ไกล หากมีการประยุกต์ใช้นวัตกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของชุมชนแล้ว จะเป็นการช่วยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง กลายเป็นพลังร่วมกันในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่คนตระหนักถึงความร่วมมือกัน มีการแบ่งปัน และมีความสามารถในการแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้

4. ทำเป็นพลวัต การถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันภายในชุมชนควบคู่ไปกับการแลกเปลี่ยนความรู้จากภายนอกเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการแสวงหาแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการจัดการกับชุมชน นำไปสู่การพัฒนาและสร้างฐานความรู้ที่เข้มแข็ง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีขึ้นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการสร้างเสริมและปรับปรุงภูมิปัญญาให้เข้ากับบริบทของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีแห่งการดำเนินชีวิตจึงเป็นความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง

5. จัดการครบวงจร ปราชญ์ชาวบ้านอาศัยความรู้ความสามารถด้านการจัดการความรู้เพื่อจัดการกับกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน โดยการสร้างความรู้ที่เหมาะสม มีการจัดความรู้ให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถเรียนรู้

ร่วมกันได้ มีการประเมินผลการปฏิบัติ มีการจัดเก็บองค์ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้จนทำให้เกิดการถ่ายโอนความรู้ และมีการแพร่กระจายไหลเวียนไปทั้งชุมชนและสังคม

6. สอนกันจนทั่วกลายานมิตร บรรยายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันด้วยความปรารถนาดีต่อกันของคนในชุมชนและเครือข่ายต่างชุมชน การเคารพในศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ร่วมกันได้ เป็นบรรยากาศที่มุ่งสร้างมิตรที่ดีต่อการดำเนินชีวิตร่วมกัน อันนำไปสู่การสร้างสรค์นวัตกรรมการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและยั่งยืน

7. ไกลชิดแหล่งเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองภายใต้กระบวนการเรียนรู้ ตลอดชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นในยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ การพาตัวเองเข้าใกล้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในชุมชน และการให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน เป็นการเพิ่มช่องทางให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ในการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากการเรียนรู้ในห้องเรียน

8. วิชาการคู่ภูมิปัญญา กระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ในชุมชนที่มีรากฐานมาจากการประยุกต์ใช้ความรู้ถิ่นอันเป็นภูมิปัญญาเข้ากับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการจัดการ รวมทั้งศาสตร์ด้านอื่น ๆ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการประยุกต์ใช้องค์ความรู้อันเป็นสมบัติล้ำค่าของชาติในการพัฒนาสังคม ทั้งในรูปแบบของการสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีและการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ในชุมชนที่ควบคู่กันไป

9. พึ่งพาเทคโนโลยีที่เหมาะสม กระบวนการ

นวัตกรรมการเรียนรู้จะขับเคลื่อนไปได้ต้องอาศัยการใช้ความรู้หรือเทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างชาญฉลาด เทคโนโลยีที่เหมาะสมสามารถสร้างขึ้นเองได้จากการต่อยอดความรู้หรือเทคโนโลยีที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อบริบทของสังคมวัฒนธรรม และขีดความสามารถของชุมชนอยู่แล้ว หากใช้การไหลไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลให้ไม่ถนัดต่อการใช้

10. สังคมยอมรับได้ การยอมรับความรู้ใหม่ การเปลี่ยนแปลงวิถีคิด วิถีปฏิบัติไปจากเดิม ไม่ใช่กระบวนการที่ง่ายดาย ปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือต้องกระตุ้นให้เกิดการยอมรับจากสังคม รวมถึงการตระหนักถึงเครือข่าย

ความสัมพันธ์จากการเรียนรู้ร่วมกันในสังคมเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการสร้างนวัตกรรม การนำนวัตกรรมไปใช้ และการแลกเปลี่ยนนวัตกรรมการเรียนรู้อันเป็นทุนทางปัญญาที่สำคัญของชุมชน

รูปแบบ : ความน่าจะเป็นสู่ความยั่งยืน

จากการสังเคราะห์กระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการนวัตกรรมการดังกล่าว สามารถสร้างเป็นรูปแบบกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ (Learning Innovation Process : LIP Model) เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ได้ ดังภาพประกอบนี้

ภาพประกอบที่ 1 รูปแบบกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้

“ได้นำปราชญ์” โมเดล เป็นรูปแบบกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ หนาเป็นภาษาถิ่นได้หมายถึงกระท่อมหรือที่พักอาศัย หนาในงานวิจัยนี้จึงเปรียบเสมือนศูนย์การเรียนรู้ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านใช้เป็นสถานที่สำหรับถ่ายทอดองค์ความรู้ ดังนั้นได้นำปราชญ์โมเดล จึงเป็นการสะท้อนเรื่องราวเกี่ยวกับกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทวิถีชีวิตแห่งการเรียนรู้ที่ประกอบไปด้วยกระบวนการสำคัญ 3 ขั้นตอนตามลำดับคือกระบวนการสร้างนวัตกรรม (Innovation Creation) กระบวนการนำนวัตกรรมไปใช้ (Innovation Utilization) และกระบวนการเผยแพร่นวัตกรรม (Innovation Diffusion) เป็นหลักในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ ซึ่งจากการสังเคราะห์กระบวนการสร้างนวัตกรรมพบว่าประกอบไปด้วยขั้นตอนย้อนแล็กฟีด ซอบสืบสรรหา เปลี่ยนใหม่ให้แปลกกว่า และตั้งทำเตรียมลองใช้ ส่วนกระบวนการถัดมาคือการนำนวัตกรรมไปใช้ประกอบไปด้วยขั้นตอนลองแล้วลองเล่า ทำเล่าทำใหม่ ให้สมดุลเอาไว้ และร่วมใจใช้ร่วมกัน ส่วนกระบวนการสุดท้ายคือกระบวนการเผยแพร่นวัตกรรมประกอบไปด้วยขั้นตอนเปิดสังคมการเรียนรู้ สรรพอยู่แบบรู้หัวน แตกหน่อทำต่อกัน และถูกผัดมันเช่นนั้นเอง กระบวนการดังกล่าวเปรียบเหมือนฟันเฟืองที่คอยขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ความยั่งยืน โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จซึ่งประกอบด้วย ต้นแบบผู้นำดี มีวิสัยทัศน์ร่วม สวมใส่นวัตกรรม ทำเป็นพลวัต จัดการครบวงจร สอนกันจนที่กัลยาณมิตร ใกล้ชิดแหล่งเรียนรู้ วิชาการคู่ภูมิปัญญา ฟังพาเทคโนโลยีที่เหมาะสม และสังคมยอมรับได้ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเปรียบเสมือนกระแสมที่คอยพัดสนับสนุนให้วงล้อแห่งกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่ขับเคลื่อนต่อไปไม่หยุดนิ่ง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

ปราชญ์ชาวบ้านอาศัยการแสวงหาความรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างนวัตกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการความรู้ในยุคปัจจุบันที่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริง ซึ่งเป็นความรู้ที่มีการสั่งสมประยุกต์ใช้ในลักษณะของเทคนิค เครื่องมือ และวิธีการที่สอดคล้องกับบริบทของภูมิปัญญาและภูมิสังคมของแต่ละชุมชน กระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะเป็นพลวัต ใช้ได้จริง และเห็นผล

ในทางปฏิบัติ กล่าวคือมี การค้นคว้า พัฒนา ปรับปรุงและต่อยอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้บรรยากาศของการสะท้อนคิดเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีวิจารณ์ญาณ แสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่แยบคายในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ รวมทั้งการประยุกต์ใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมประกอบการเผยแพร่ภูมิปัญญาที่ตนถนัดผ่านช่องทางต่างๆ แก่ชุมชน กระบวนการดังกล่าวหากได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จแล้วจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

2. อภิปรายผลการวิจัย

ในภาวะปัจจุบันที่หลายประเทศกำลังมุ่งสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจตามกระแสบริโภคนิยม มีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในสังคมไทยที่ได้ชื่อว่าปราชญ์ชาวบ้านกำลังมุ่งสร้างความเจริญทางด้านปัญญาให้เกิดขึ้นในสังคม การสอนกระแสดังกล่าวหาใช่การต่อต้านโดยสิ้นเชิง หากแต่เป็นการท้าทายต่อความสามารถในการจัดการกับแรงบีบคั้นที่กดดันจากภายนอกชุมชนให้ชุมชนสามารถก้าวข้ามผ่านคำว่าพึ่งพิงวัตถุนิยมมาเป็นการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษากระบวนการสร้างปราชญ์ชาวบ้านของอุทิศ สังขรัตน์ (2553) ที่ว่าองค์ความรู้ แนวคิด และอุดมการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านแต่ละท่านมีความแตกต่างกันไป แต่ทุกท่านต่างยึดการจัดการภายใต้อุดมคติความพอเพียงพออยู่ พอกิน และพึ่งตนเอง มีวิถีที่สอดคล้องกับธรรมชาติ นำเอาความรู้อันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมาปรับใช้ในวิถีชีวิต

นวัตกรรมของปราชญ์ชาวบ้านจึงเกิดขึ้นจากความรู้ ความสามารถในการสร้างสรรค์ องค์ความรู้ที่ได้จากการลองผิดลองถูกจนเกิดการตกผลึกทางความคิด กลายเป็นวิถีที่ตนยึดถือปฏิบัติมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และเผยแพร่เป็นวิทยาทานแก่ผู้ที่ต้องการข้ามพ้นอุปสรรคต่างๆ ของชีวิตไปสู่แนวทางที่ยั่งยืนต่อไป กระบวนการดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และวิถีคิดว่าเป็นเรื่องของการเรียนรู้และกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่อง กล่าวคือ นวัตกรรม เป็นผลลัพธ์ของการใช้ความรู้และความคิด โดยความรู้และความคิดของบุคคลนั้นจะพัฒนาอย่างต่อเนื่องได้ก็มาจากการสร้าง การใช้และการแลกเปลี่ยน ซึ่งทั้งหมดเป็นกระบวนการที่เรียกว่า “กระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้” สอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาสุทิตย์ อาภากร (2548) ที่อธิบายไว้ว่านวัตกรรมการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางความคิดและวิธีการเรียนรู้

ที่มีพัฒนาการและการประยุกต์ใช้อย่างเป็นขั้นตอน เป็นการจัดการความรู้เพื่อสร้างชุดความรู้ใหม่ และเป็นไปเพื่อความเปลี่ยนแปลงและความเข้าใจอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเพียงแค่การรับรู้ แต่ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงจากความรู้ สู่การรู้ อย่างเข้าใจ จากสภาพมีปัญหาลงสู่การขจัดปัญหา อย่างมีสติ กระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีคิดกระบวนการ เครื่องมือ และการจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

กระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้จะทำให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สร้างจิตสำนึก รักภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความสามารถในการประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการความรู้ ส่งเสริมการคิด อย่างสร้างสรรค์ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในการดำรงชีวิตตามแนวทางแห่งความพอเพียงอย่างสมบูรณ์สอดคล้อง กับหลักการพัฒนายั่งยืนของนักวิชาการหลายท่านที่สรุปไว้ว่าแนวคิดการพัฒนายั่งยืนในบริบทของปราชญ์ชาวบ้าน มีพื้นฐานแนวคิดมาจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่มีดุลยภาพ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทั้ง 3 มิติจะต้องเกื้อกูลและไม่เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน ควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพคนและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น โดยบริหารจัดการทรัพยากรและผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีการปลูกฝังค่านิยมของคนในชุมชนให้มีความพอเพียงและพึ่งตนเองได้ ภายใต้หลักการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดำเนินวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูล สามารถปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงบนฐานของสังคมแห่งความรู้ (อมรวิชัย นาคทรัพย์ และคณะ, 2551; วิชัย ต้นศิริ, 2547; อุทัย ดุลยเกษมและอรศรี งามวิทยาพงศ์, 2540; อำไพ หรรณารักษ์, 2550)

นอกจากนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจะแสดงให้เห็นว่ากระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้สามารถดำรงอยู่ได้เพราะปัจจัยดังกล่าวเป็นสิ่งที่ปราชญ์ชาวบ้านประมวล รวมทั้งสร้างสรรค์ขึ้นมาจากประสบการณ์ตรง จนกลายเป็นทุนของชุมชนในการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน

กระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน จึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า กระบวนการดังกล่าวเป็นเรื่องของการต่อยอดการเรียนรู้ในสภาพของภูมิสังคมและภูมิปัญญาตามบริบทของชุมชน กระบวนการดังกล่าวมีความสามารถที่จะพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นพัฒนาการ เมื่อคนในชุมชนเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหา พร้อมทั้งจะเรียนรู้ภายใต้บรรยากาศของความเป็นมิตรที่ดี

พร้อมช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และมีปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมแล้ว กระบวนการนวัตกรรมการเรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้านย่อมส่งผลให้คนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสภาพปัจจุบันได้อย่างมีความสุขแบบยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- [1] Phanit, V. Knowledge Management. Bangkok: Tathata. 2006. (in Thai)
- [2] Nonaka, I. and Takeuchi, H. The Knowledge-Creation Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation. New York: Oxford University Press. 1995.
- [3] Office of the National Economics and Social Development Board. 2005. Three Years of Plan 9: The Impact of Development. [online]. Available: <http://www.nesdb.go.th/portals/o/ecodatas/evaluation/data08.pdf> [24 June 2014] (in Thai)
- [4] Sungkarat, U. "The Construction Process of the Local Wise People Songkhla Lagoon Basin in the Current of the Community Culture Development." Philosophy of Doctoral in Cultural Studies. Graduate School. Thaksin University. 2010. (in Thai)
- [5] Apakaro, P. Learning Innovation: People, Community and Development. Bangkok: Thailand Research Fund. 2005. (in Thai)
- [6] Nakornthap, A. Community Education: Synthesis of Experience in the Research for Education and Community. Bangkok: Thailand Research Fund. 2008. (in Thai)
- [7] Tunsiri, w. Thailand Future Education Models: The Concept of Education Reform in the Education Act. Bangkok: Chulalongkorn University. 2004. (in Thai)
- [8] Dunkasem U. and Ngamvittayapong O. Education System and Community: Conceptual Framework and Suggestions for Research. Bangkok: Plan Printing. 1997. (in Thai)
- [9] Harakunarak A. Thinking Vision and Speculate about "Education for Sustainable Development in the Context of Thailand". [Online]. Available: [http://www.Accu.or.jp/esd/mt-static/coe/tei/คู่มือ%20ESD%20เล่ม%201%20\(ปรับปรุง\).pdf](http://www.Accu.or.jp/esd/mt-static/coe/tei/คู่มือ%20ESD%20เล่ม%201%20(ปรับปรุง).pdf) [15 November 2014]. (in Thailand)